Bc. Kateřina Bělehrádková

Slovesný vid ve španělštině a v češtině

Oponentský posudek diplomové práce

Kateřina Bělehrádková si zvolila velmi náročné téma diplomové práce, totiž porovnání kategorie aspektu v češtině a španělštině, tj. v jazycích vykazujících zásadní typologické odlišnosti v organizaci této kategorie. Touto volbou postavila sebe samu před velmi obtížný úkol, jak takto mnohavrstevnou problematiku uchopit a zpracovat na relativně omezeném rozsahu diplomové práce. V zásadě se zde nabízela komplikovanější možnost typologického srovnání projevů dané kategorie v obou jazycích, případně výrazně úžeji zaměřená analýza, která by se věnovala primárně minulému času a srovnání opozice *mluvil – promluvil* vs. *habló – hablaba*. Oba typy přístupů by dle mého názoru mohly přinést výsledky zajímavé, musela by jim však předcházet velmi pečlivá selekce informací, které autorka v práci shrne, a důkladná příprava struktury práce, která by čtenáře dokázala tématem provést, zaměřit se na to podstatné, nevynechat nic relevantního, ale také nezahltit text stovkami informací, které se přímo netýkají autorčina zkoumání.

Jak vyplývá z výše řečeného, zpracování daného tématu rozhodně není triviální a autorku postavilo před řadu úskalí, s nimiž se jí bohužel nepodařilo příliš úspěšně vyrovnat. Předkládaný text stojí (z mého pohledu nešťastně a nepochopitelně) rozkročen mezi oběma výše navrženými směry, ale ve výsledku bohužel ani v jednom z nich nepřináší informace ucelené. Čtenář si z práce odnáší dojem necelistvosti, útržkovitosti až chaotičnosti a text nenabízí jasný obraz rozdílů mezi dokonavostí a nedokonavostí ve španělštině a v češtině (a to ani v rámci minulých časů).

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Kapitoly 1 až 4 jsou věnovány terminologickým nesrovnalostem v pojetí kategorie aspektu v češtině a ve španělštině a vymezení této kategorie v obou jazycích. Bohužel tyto informace jsou předkládány dosti nepřehledným způsobem, autorka nabízí definice základních termínů jako *Aktionsart*, *povaha slovesného děje* a samozřejmě i samotný *aspekt*, nedaří se jí však předložit jasné a přehledné srovnání realizace těchto kategorií v obou jazycích.

Problematický je bohužel na některých místech i způsob práce se sekundární literaturou. V seznamu zdrojů postrádám některá díla týkající se španělského aspektu, která jsou dle mého názoru zásadní. Konkrétně je problematické, že autorka nepřihlédla k publikaci *Tiempo y aspecto en español* (Bosque, 1990), v seznamu bibliografie také postrádám příslušné kapitoly

z *Gramática descriptiva de la lengua española*. Zdrojem, o nějž se dle mého názoru autorka měla opírat výrazně více, je pak *Nueva gramática de la lengua española*. U citací z tohoto zdroje dále nerozumím uvedenému roku vydání. Kompletní verze gramatiky je z r. 2009, autorka však uvádí rok 2010. Jedná se o omyl, nebo pracovala se zkrácenou verzí *Manual* z r. 2010? Pro psaní diplomové práce je *Manual* již publikací příliš stručnou, kde není možné najít všechny informace, které autorka potřebovala. Problematické jsou dále citace z *NESČ*, kde není uvedeno jméno autora daného příspěvku, u doslovných citací pak začasté chybí odkaz na zdroj zcela, viz např. citace na str. 17 dole, u které autorka jako zdroj uvádí pouze „nejnovější gramatiku španělštiny z roku 2011". O jaké dílo se jedná? V seznamu bibliografie žádnou gramatiku z r. 2011 nenacházím. Obdobný problém je třeba zmínit i u citací na str. 26 nebo tabulek na str. 38 a 39. Odkud pocházejí? Sestavovala je autorka sama, nebo je přebírá? Také u klasifikací českého vidu začasté postrádám zcela jasnou informaci o tom, kdo je jejich autorem. Je také velká škoda, že v celé teoretické části prakticky vůbec nejsou porovnávány přístupy různých autorů mezi sebou.

Jsem si vědoma toho, že výběr okruhů, které budou zpracovány v teoretické části, je s ohledem na zvolené téma práce skutečně složitý. Vzhledem k nevelkému rozsahu práce (65 stran včetně bibliografie, přičemž autorka klade volný řádek mezi každý odstavec, takže výsledkem je text velmi řídký) je však jejich selekce zásadní. Autorka dle mého názoru v teoretické části nevěnuje dostatečnou pozornost opozici *comer*/*comerse*, která je s ohledem na zkoumanou tématiku a zejména srovnání s češtinou velmi důležitá. Také prostor věnovaný opozici perfektnost/perfektivnost je nevelký (pouhých dvanáct vět na str. 35-36) a informace jsou zde s ohledem na češtinu prezentovány i velmi nejasně. Autorka shrnuje svá pozorování slovy: „Z pohledu českého jazyka nerozlišujeme rozdíl mezi významem *perfecto* a *perfectivo*, obě tyto skupiny společně tvoří to, co nazýváme perfektivností." (str. 36). Je však toto pravda? Španělské *perfecto* vyjadřuje děj sice ukončený, nicméně s trvajícími následky, mluvit v této souvislosti o perfektivnosti je tedy problematické. Jak by autorka přeložila do češtiny španělské konstrukce jako *cuando hayas comido* nebo *lo habrán hecho antes de las seis*?

Prostor, který je věnován problematice souslednosti časové, která s aspektem souvisí jen velmi volně, je naopak dle mého názoru nepatřičný. Informace podávané k této oblasti na str. 23-25 jsou spíše středoškolského charakteru, jsou velmi zjednodušené až nepřesné (souslednost v indikativu, pokud je v hlavní větě kondicionál; nešťastný termín *minulý čas*, který nerozlišuje mezi paradigmaty *hablé* a *he hablado*; celkově sporné lpění na etiketách, které jednotlivé slovesné tvary mají ve školských gramatikách bez ohledu na svou funkci, viz *podmiňovací způsob*). V celé pasáži o souslednosti časové postrádám také jakékoli informace o zdrojích, z nichž autorka vycházela. O jaké texty se opírala? S ohledem na předmět autorčina zkoumání bylo celou

problematiku souslednosti časové možné shrnout v jediné větě, kde by pouze zmínila, že pro účely svého zkoumání se zaměřuje na paradigma *hablaba* vyjadřující absolutní předčasnost, nikoli relativní souběžnost. Je však mimochodem náhrada *hablo* právě za *hablaba* pro vyjádření relativní souběžnosti podle autorky pouze náhodná, nebo nám podle ní může něco prozrazovat o aspektuálních charakteristikách *hablo*?

Další má otázka se pak týká samotné identifikace paradigmatu *hablaba* (*souminulý čas* v autorčině terminologii) čistě s nedokonavostí. Existují podle autorky některá užití tohoto tvaru, která je naopak možné označit za perfektivní? S tímto paradigmatem pak souvisí ještě jedna má otázka k obhajobě: Z jakého zdroje pochází klasifikace jeho užití uvedená na str. 36? Je podle autorky vyčerpávající?

Z celé práce je patrný autorčin zájem o praktickou stránku zkoumané problematiky a její aplikaci ve výuce španělštiny jako cizího jazyka. Jakkoli je mi osobně tento přístup blízký a sympatický, kapitolu 5 věnovanou této problematice musím s ohledem na celkový rozsah práce a na to, že autorka obhajuje na filologickém, nikoli učitelském oboru, považovat opět do značné míry za nepatřičnou a zbytečnou.

Musím-li teoretickou část bohužel hodnotit jako do značné míry nezvládnutou, část praktická představená v kapitole 6 je dle mého názoru výrazně zdařilejší. Autorka na korpusu InterCorp ručně analyzovala celkem 1548 výskytů šesti českých nedokonavých sloves v minulém čase a jejich španělských protějšků, přičemž se zaměřovala na vidovou charakteristiku španělského slovesa užitého v překladu. Za celou analýzou nepochybně stojí velké množství času i manuální práce se vzorky, což oceňuji. Také autorčiny komentáře ke vzorkům jsou většinou správné, byť jejich didaktický a praktický rozměr i zde poněkud převládá nad rozměrem teoretickým a čistě filologickým. Proč autorka postupovala v analýzách po jednotlivých slovesech? Lišily by se podle jejího názoru výsledky výrazněji, pokud by analyzovala všechna zkoumaná slovesa dohromady?

Je dle mého názoru škoda, že potenciál korpusové analýzy nebyl využit i opačným směrem, tj. druhou část analýzy bylo možné zpracovat s ohledem na španělštinu a analyzovat české protějšky paradigmat *hablé* a *hablaba*. Jsem přesvědčena, že porovnání obou jazyků by přineslo průkaznější výsledky a práci by obohatilo.

Jak jsem již naznačila v úvodu, také výklad v teoretické části práci měl být dle mého názoru veden více s ohledem na zaměření korpusové analýzy, v současné podobě je propojení mezi oběma částmi příliš volné, čtenář se v úvodních kapitolách nesetká se všemi informacemi, které by pro korpusovou analýzu byly relevantní (např. formální restrikce pro použití tvarů *hablaba* – *hablé*, přehled všech jejich funkcí atd.), naopak praktická část reflektuje jen velmi malou část toho, co bylo v teoreticky zaměřených kapitolách naznačeno jako typologicky relevantní.

Po formální stránce nemám k práci závažnějších námitek (ponecháme-li stranou problematické citování, které jsem již zmínila výše). Autorčino vyjadřování je vesměs kultivované, byť místy se jí nepodařilo vyhnout vágním nebo stylisticky neobraným konstrukcím (např. „U jednotlivých jazykových rodin se proto mohou objevovat lehce posunuté, případně velmi odlišné významy u termínů jako je například pojetí perfektivnosti a imperfektivnosti u slovanských a semitských jazyků.“ – str. 7; „Nicméně je bádání na tomto poli stále otevřené a přináší nové podněty, o jejichž řešení a ke znovuotevření diskuse někteří vybízí.“ – str. 9; „Čeština patří mezi slovanské jazyky, které jsou svým videm známé, přesto se i v české lingvistice dlouhodobě řeší problémy v přístupech a pojetí vidu mezi jednotlivými lingvisty. Mezi složité otázky patří například zařazení vidu do gramatické či lexikální kategorie, kterým se zabýval například František Kopečný (1948) a Ivan Poldauf (1949). Další potíže působila teorie příznakovosti, které se věnoval Miloš Dokulil (1958) a v současnosti například Luboš Veselý (2010).“ – str. 10).

Nesrozumitelné je pro mne uvádění příkladů v celé práci, kdy začasté nejsem schopna poznat, zda se jedná o příklady autorky, nebo zda jsou uváděny ukázky z korpusu. Právě ke komentovaným ukázkám převzatým z InterCorpu pak podotýkám, že by zde bylo na místě uvést vždy odkaz na konkrétní dílo, případně i jméno překladatele. Konečně obsah na str. 5 je psán jiným písmem než zbytek textu, totéž platí o poznámkách pod čarou.

Další otázky k obhajobě:

- Str. 24:„Jednotlivé tvary subjunktivu jsou natolik ovlivněny svou vlastní funkcí, že se aspektové významy v těchto tvarech v podstatě ztrácí.“ Mohla by autorka tuto formulaci objasnit?
- Str. 40: „Zatímco u české vidové dvojice sloves *jíst* a *sníst* snadno rozpoznáme, o jaký vid se v daných případech jedná, ve španělských variantách sloveso *comer* může podle kontextu zastat obě role.“ To je velmi zjednodušující tvrzení. Jakou roli zde podle autorky hraje opozice *comer*/*comerse*?

Při celkovém hodnocení práce musím vzít v úvahu náročnost tématu, s nímž se autorka potýkala, a také relativně zdařilou korpusovou analýzu (byť dle mého názoru postrádající pohled z druhé strany a lepší provázanost s teorií). Bohužel však práce vykazuje také celou řadu velmi problematických rysů, od nichž nelze odhlédnout. S ohledem na výše řečené tedy práci doporučuji k obhajobě, ale předběžně navrhuji hodnocení *dobře*.

V Praze 28. května 2020 PhDr. Dana Kratochvílová, Ph.D.